

ושמעתי כי חנון אני

שועת הדל מול שורת הדין*)

בבלי ברכות כ,ב:

1 דרש רב עירא, ומניין אמר לה משמיה דרכי אמי ומניין אמר לה משמיה דרכי אסי:
אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רכונישל-עלם, כתוב בתורהך (דברים י,
יז) 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד', והלא אתה נשא פנים לישראל, וכחיבך:
(במדבר ג, כה) 'ישא ה' פניו אלקיך'. אמר להם: וכי לא אשא פנים לשישראל? שבתנאי
לهم בתורה: (דברים ח, י) 'אכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך', והם מודוקים
על עצם עד כוית ועד בכיצה.

2 כתוב בפרשת תצא (כד, יג): השב תשיב לו את העבות כבוא המשם ושכב
בשלמו וברך, ואחריך: וכך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך וכוי' והסיום הזה צריך
ביאור. והנה משה רבנו ע"ה חזר ושנן בקייזר נמרץ מה שנאמר כבר בפרשת
משפטים (כב, כו), שם נאמר: כי היא כסותו לבדה היא שלמו לעוזו במא ישבך.
ואחריך: והיה כי יצעק אליו — ושמעתי, ואחריך: כי חנון אני. והדברים מרעים
את הלב. הקב"ה עומד ומתחנן כביבול, פונה אל לב האדם ומעורר רחמיו ואחריך
הוא מפתיחו: והיה כי יצעק אליו — ושמעתי, כי חנון אני, ולא מצינו נזאת בכל
התורה כולה!

3 ואمنם כבר נתקשו על עניין המצוה של השבת העבות שהוא באמת נגד ההגון
והמשפט. שאם עליו להחזיר בכלל يوم המשכן, אס-כן אבד فهو ופקע בטחונו
שהרי כל-עיקרו של המשכן להבטיח את המלווה. ועל-ידי חיוב החזרתו בטללה
הבטיחות.

4 ואمنם כן הדבר. אבל יש דבר שהוא למעלה מן ההגון המשפט. והוא
הרחמנות! וכעין שאמרו (בבא-מציעא פג, א): דין היכי? אין, למען תלך בדרך טובים
(משל ב, כ) וכו'.

5 והקב"ה עומד כביבול ומתרצה את עצמו על שהוא מצוה דבר כזה שהוא בעניין
הבריות כסלוף המשפט כביבול. והקב"ה מדבר ללב היהודי: כי היא כסותו לבדה

*) אמר זה הוא מתוך איגרת שלוח הרוב ז"ל להרב בנימין זאב וויס זצ"ל, אב"ד דק"ק
ציריך, נדפס ב"חידושים בעל שריד-אש על הש"ס" בעריכת הרב אברהם אבא וינגורט שליט"א,
מהדורה שלישית מורחבת, ירושלים תשנ"ח, עמי' תקס"ח-תקס". ההערות בהמשך מאמר זה
הן משל העורך שם. — המערכת.

היא שמלתו לעוד במה ישכב? ואס-יך מה תועלת בכל הקושיות שאחה מקשה, והרי יש כאן שאלה שהוא מכירעה את כל הקושיות השאלה: במה ישכב!*)

ואחר-יך אומר הקב"ה: **דע בני אדם:** אם אתה בא בטענות של הגין ומשפט, והעני הזה יצעק כי אין לו במה לשבכ — ומשמעותו לצעקותו ולא לטענותיך, כי חנן אני! זהו פירוש הכתוב ולך תהי צדקה לפני ה' אלקייך, שנחשב הוא כחסיד המתחסד הוא עם קנו כביבול... וזהו פירוש מאמר חז"ל (ברכות כב): אמרו מלאכי השרת וכו' והלא אתה נושא פנים לישראל, והקב"ה מшиб וアイיך לא אשא פנים וכו' שהם מדקדקים על-עצמם עד כזיה ועד כביצה, וכבר נתקשו ראשונים ואחרונים בפירוש המאמר. והדבר מתברר על-פי הניל. הם מדקדקים וכו' שמקמצים מעיסתם גנותיים לעני, ואומרים שהם שכעים בכזיה ובכביצה, **שアイיך אפשר להם לאכול יותר, בשעה שהעני רעב וアイיך לו מה לאכול!**)** ואיך לא אשא פנים לישראל שיש להם מממדותי שאני רחום וכו'.

ולל-פיזה פירושתי מה שנאמר בפרשת כי תשא (לב, לב): ועתה אם תשא חטאיהם ואם אין מהני נא מספרק אשר כתבת. וכבר נתקשו הרמב"ן והאבן-עוזרא בפירוש הדברים, איזה ספר? ואחר-יך נאמר: מי אשר חטא אמינו מספרי, כאלו הקב"ה דוחה את משה רבנו ע"ה ברוגז, ואחר-יך נאמר: ועתה לך נחה את הם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי לך לפניך, ולפתח פתאות נהפכה מדת הרוגז למדיות-רחמים ועיין במפרשים שם.

והנה למעלה בפסוק יוד נאמר: ועתה הניחה לי וייחר אפי בהם ואכלם ועשה אותן לגוי גדול.

*) ובדרשה בעל-פה היה מוסיף ששתי צעקות יש כאן, ושתי קושיות יש כאן. המלה צועק: מה יהיה עם הכספי שלי? אך הלה צועק: במה אשכוב? הצקה הראשונה היא גם זעקה ההגין והצדק המשפטי. אך הקב"ה שומע לצעקה השניה. ולמה? — "כי חנון אני"!

**) בדרשה בעל-פה היה מוסיף שהוא יהודים מעירתו שהיו רעבים ללחם כל השבוע על-מנת שיווכלו לknوت לזרכי שבת. וכשהיהודים אלו באו לבית-הכנסת בשבת ומצאו שם יהודי עני זר, היו הם הראשונים הקופצים ומוזמנים אותו, ונונטנין לו כל-מה שהכינו לצורכי-שבת, ועל-עצמם היו משאירים כזיה או כביצה. ואתם חושבים, הוסיף הרב ויינברג, שהם לא שבכו מאותו הczיה והכביצה? ועל יהודים אלו, בני אברהם יצחק ויעקב, אומר הקב"ה למלאים (ברכות כב): "זוכי לא אשא פנים לישראל שכחתי להם בתורה זיאכלת ושבעתה וברכת את ה' אלקייך" והם מדקדקים על-עצמם עד כזיה ועד כביצה" (ובזה הוא בא להתרן שתי קושיות שהקשה). א. אם הקב"ה כתב זיאכלת ושבעתה וברכת, הרי אם הם מברכים כבר על כזיה ועל כביצה, אין כאן מעלה, ואדרבה הם עושים שלא כהונן כי יש כאן חשש ברוכה לבטלה. ב. המלאכים שואלים: "רbesch"ע, כתוב בתורתך: 'אשר לא יש פנים ולא יקח שחדר', והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך!', ומה תשובה היא איפוא שעונה להם הקב"ה — שהם מקיימים את מצוות הדת מעבר למה שנצטו. אדרבה, היא הנוגנת שיש כאן שוחד! אלא שה"שוחד" הוא מידת הרחמנות — עד כדי סגולת ישראל להיות שבע בכזיה! ובמידה שהם מודדין הקב"ה מודד אותם).

באמת הוכחה הקב"ה לאמר כן בשבייל השבועה שנשבע לאבותינו כמו שאמרו מפרשים,

9 וזהו פירוש הפסוק "מנני נא מספרק אשר כתבת" כולם את הפסוק של "זואשה אוחז לגוי גדול" עליך למחות. אני רוצה בכך אני רוצה שחכלה את כל ישראל חילתה ורך אותה צעה לגוי גדול, חמות נפשי עם כל ישראל אם חילתה כבר נזרה גויה.

10 ומיד רעד כסא הכבוד כביכול ונחעוררה מדת הרחמים של הרחום והחנון, ואמר לנו, מי אשר חטא וכרי כולם: אמזה את הפסוק "זאכלם" וכו' ועתה: לך נזה את העם. ראוי אתה להיות מנהיגם של ישראל.

והדברים מרuidים ומוציאים את הנפש. עד הין הגיעו מסירות-נפשו של מרע"ה באhabitתו לישראל, אף-על-פי שחתאו חטא גדול, ועד הין הגיע כח פועלתו של רחמי-אדם על אחרים לעורר מדת רחמנותו שלו כביכול, שהוא מבטל את דבריו ומפהן מדת-הדין למדת-הרוחמים כהרף-העין, והדברים מריעישים!